

Detentie op terroristenafdeling mag geen extra straf zijn voor Syriëgangers

Ad Corten
Platform Kinderen terug uit het Kalifaat

18 januari 2023

1. Inleiding

Afgelopen november publiceerde de Inspectie van het Ministerie van Justitie en Veiligheid een kritisch rapport over de behandeling van gedetineerden op de Terroristen Afdeling (TA) van de Nederlandse gevangenissen¹. De conclusie van het rapport was dat de sterke beperkingen waaraan gedetineerden op de TA onderworpen waren, gecombineerd met de dreiging van het verlies van de Nederlandse nationaliteit, hun vertrouwen in de Nederlandse overheid ondermijnden. Dit kon leiden tot veiligheidsrisico's wanneer de gedetineerden na vrijlating terugkeerden in de maatschappij. Soortgelijke waarschuwingen zijn al eerder geuit door de NCTV², de reclassering en de burgemeesters van enkele grote gemeentes³.

Het rapport van de Inspectie was voornamelijk gebaseerd op mannelijke gedetineerden omdat er ten tijde van het onderzoek nog nauwelijks ervaring was met vrouwelijke gedetineerden. De situatie van de vrouwen komt daardoor nauwelijks ter sprake in het rapport. Intussen zijn er in 2022 in totaal 17 vrouwen teruggehaald uit Syrië die zijn ondergebracht op de TA van de gevangenis in Zwolle. Uit het contact dat wij hebben met deze vrouwen blijkt dat zij hun behandeling als zware criminelen op de TA als onrechtvaardig, kwetsend en vernederend ervaren, Eén van hen schreef ons in december jl.:

“Wij kwamen in februari terug in Nederland met veel optimisme, motivatie en vertrouwen. Maar intussen zijn deze gevoelens veranderd in hulpeloosheid, onzekerheid, angst, minderwaardigheidsgevoel, verwarring en ontmoediging.”

Het blijkt dat deze vrouwen hun aanvankelijke vertrouwen in de Nederlandse overheid beginnen te verliezen, met het risico dat zij daardoor straks verbitterd uit hun detentie komen. Dit zal niet alleen hun eigen integratie in de samenleving in de weg staan, maar ook die van hun kinderen. Deze zullen ongetwijfeld de wrok van hun moeders tegenover de Nederlandse maatschappij overnemen, wat voor problemen in de samenleving zal zorgen.

Deze notitie beschrijft de beperkingen waaraan de teruggekeerde vrouwen onderworpen zijn op de TA. Bekeken wordt of deze beperkingen werkelijk noodzakelijk zijn, en in hoeverre zij in overeenstemming zijn met de Nederlandse wet. Aan het slot worden aanbevelingen gedaan om de detentie van de vrouwen zodanig in te richten dat hun vertrouwen in de Nederlandse staat niet onnodig wordt beschadigd.

2. Waarom zitten de vrouwen op de TA en hoe ziet het leven daar er uit.

Terroristenafdelingen in Nederlandse gevangenissen zijn in 2006 opgericht naar aanleiding van signalen dat gedetineerde leden van de Hofstadgroep probeerden medegevangenen te werven voor

¹ <https://www.inspectie-jenv.nl/Publicaties/rapporten/2022/11/21/rapport-vervolgonderzoek-naar-de-terroristenafdelingen-in-nederland>

² DTN 55, pag. 11.

³ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5323328/zorgen-om-jihadisten-die-zonder-paspoort-illegaal-nederland>

jihadistische ideeën. De leden van de Hofstadgroep waren actieve jihadisten die aanslagen in Nederland hadden uitgevoerd of voorbereid en van wie een acute dreiging uitging. De TA's werden opgezet om deze actieve jihadisten te isoleren van andere gevangenen om zo de verspreiding van hun gedachtegoed tegen te gaan. In de eerste 10 jaar bestond de bevolking van de twee TA's in Nederland uitsluitend uit mannelijke gedetineerden.

Toen er omstreeks 2017 vrouwen van IS-strijders begonnen terug te keren naar Nederland, waarschuwde de NCTV dat deze vrouwen er waarschijnlijk ook nog jihadistische ideeën op nahielden. Om deze reden werd besloten om deze vrouwen ook op te sluiten op een TA. Speciaal voor deze groep werd een TA ingericht in de PI Zwolle en deze werd geopend in 2020.

Het regime voor de vrouwen in Zwolle is gelijk aan dat voor mannelijke gedetineerden op de TA's elders in Nederland; er is geen afzonderlijk protocol opgesteld voor de behandeling van vrouwelijke gedetineerden. Zij worden in groepen van 5-7 volledig geïsoleerd gehouden van andere gevangenen, ook binnen de TA. Het aantal uren per week dat zij buiten hun cel mogen doorbrengen bedraagt de helft van het aantal op reguliere afdelingen (36 in plaats van 72). Zij mogen één uur per week bezoek ontvangen van familieleden of vrienden die tevoren gescreend zijn, en 40 minuten bellen, weer alleen met gescreende personen. Al hun telefoongesprekken worden afgeluisterd en opgenomen, en er is altijd een bewaker bij bezoek aanwezig. Al hun inkomende en uitgaande brieven worden gelezen en gekopieerd. Wanneer zij voor een bezoek aan de rechtbank buiten de gevangenis geweest zijn, worden zij bij terugkeer geïnterviewd. Zij zijn uitgesloten van het beloningsprogramma en het volgen van opleidingen. Zij mogen buiten hun cel geen activiteiten ontwikkelen zoals tuinieren. Tot slot worden gedetineerden met dubbele nationaliteit erop gewezen dat hun Nederlanderschap zal worden afgenomen aan het eind van hun detentie, en dat zij dan het land worden uitgezet.

3. Detentie op de TA mag niet gebruikt worden als extra straf

Een meerderheid in de Tweede Kamer is altijd tegenstander geweest van het repatriëren van vrouwen en kinderen uit Syrië. Nu de regering het afgelopen jaar door de rechter daartoe toch gedwongen werd, eisen Kamerleden dat de teruggekeerde vrouwen in ieder geval zo zwaar mogelijk gestraft worden. Het lijkt erop dat het verblijf op de TA daarvoor alvast gebruikt wordt.

Veel van de beperkingen waaraan de vrouwen onderhevig zijn, houden geen verband met de mogelijke verspreiding van radicale ideeën maar lijken alleen bedoeld te zijn als extra strafmaatregel. Het opleggen van extra strafmaatregelen bovenop een vrijheidsstraf is in strijd met artikel 2.3 van de PBW (penitentiaire beginselenwet):

Personen ten aanzien van wie de tenuitvoerlegging plaatsvindt van een vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel worden aan geen andere beperkingen onderworpen dan die welke voor het doel van de vrijheidsbeneming of in het belang van de handhaving van de orde of de veiligheid in de inrichting noodzakelijk zijn.

Met andere woorden; de vrijheidsbeperking op zichzelf is al erg genoeg, en daar mogen geen extra straffen aan worden toegevoegd.

4. Detentie op de TA is schadelijk voor de toekomstige re-integratie van de vrouwen in de maatschappij

Volgens artikel 2.2. van de PBW moet de detentie ook gericht zijn op de toekomstige re-integratie van de gedetineerden in de maatschappij:

Met handhaving van het karakter van de vrijheidsstraf of de vrijheidsbenemende maatregel wordt de tenuitvoerlegging hiervan zoveel mogelijk en afhankelijk van het gedrag van de betrokkene dienstbaar gemaakt aan de voorbereiding van de terugkeer in de maatschappij.

In het eerder genoemde rapport van de Inspectiedienst van J&V wordt erop gewezen dat het verblijf op een TA de terugkeer van de (mannelijke) gedetineerde in de maatschappij juist belemmert. Deze conclusie geldt nog in sterkere mate voor de onlangs teruggekeerde vrouwen. Deze hebben nooit een aanslag gepleegd of beraamd, en hun classificatie als terrorist is in strijd met de definitie die het Ministerie van J&V zelf geeft van dit begrip. De vrouwen vertrokken naar Syrië uit religieuze motieven of om hun man te vergezellen; niet om daar aanslagen te plegen of wreedheden te begaan. Zij kwamen terecht in een hel waar zij en hun kinderen jarenlang zwaar geleden hebben zonder dat de Nederlandse regering pogingen deed om hen te helpen. Terug in Nederland zijn zij volledig bereid zich voor de rechter te verantwoorden voor eventuele misdaden die zij in Syrië hebben gepleegd en de daarvoor opgelegde straf te ondergaan. Wat zij als onrechtvaardig ervaren, is dat zij al vóór hun berechting behandeld worden als gevaarlijke criminelen en aan straffen onderworpen worden die in strijd zijn met de Nederlandse wet.

Niet alleen uit juridisch maar ook uit maatschappelijk oogpunt is het belangrijk dat deze vrouwen niet onnodig gestraft en vernederd worden. Anders bestaat het gevaar dat zij straks terugkeren in de maatschappij met een wrok tegen de overheid; een wrok die zij zullen overdragen op hun kinderen.

Aanbevelingen

1. Terroristenafdelingen zijn bedoeld voor personen van wie een geweldsdreiging uitgaat of die andere mensen aanzetten tot geweld. Nagegaan moet worden of dit voor de vrouwen op de TA in Zwolle het geval is. Wanneer dit niet zo is, moeten zij overgebracht worden naar een reguliere afdeling.
2. Gedetineerden op de TA mogen niet onderworpen worden aan onnodige beperkingen of vernederingen. Dit is in strijd met artikel 2.3 van de PBW.
3. Gedetineerden op de TA moeten zich kunnen voorbereiden op hun terugkeer in de maatschappij. Zij moeten daarvoor opleidingen naar keuze kunnen volgen.
4. Het (dreigen met) afnemen van de Nederlandse nationaliteit ontnemt gedetineerden elk vertrouwen in de Nederlandse overheid. Volgens deskundigen ontstaat daardoor een risico voor de maatschappij op het moment dat de gedetineerden vrijkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de wetgeving omtrent afnemen van Nederlanderschap bij terrorisme veroordeelden te herzien.